

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نمایه شد

نمایه‌ساز:

تاریخ:

دانشگاه تهران
مجتمع آموزش عالی قم

پایان نامه:

برای اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته مدیریت دولتی

موضوع:

تاثیر اصلاح نظام بودجه ریزی کشور بر چگونگی بودجه بندی دانشگاه‌های وابسته به

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

۱۳۸۲ / ۱۰ / ۳۰

استاد راهنما: دکتر سید مهدی الوانی

استاد مشاور: محمد حسن عسگری

قرارداد اطلاعات مدرک علمی ایران
تهیه مدرک

دانشجو: مرضیه صانعی

۵۸.۲۴ ✓

بهار ۱۳۸۲

تشکر و قدردانی :

سپاس بی پایان بینهایتی را که

بر من آشکار می نماید آنچه را که نیاز به دانستنش دارم .

با تشکر از تمامی استادان ، معلمان ، دوستان و همکارانی که از ابتدا تا کنون همواره در همه مراحل راهنمایم بوده و با رهنمودها و تذکرات صمیمانه خود در انجام وظایف و مسؤولیتها یاریم نموده اند . در این راستا بویژه از راهنماییهای بی شائبه استاد ارجمند جناب آقای دکتر الوانی و مشاوره استاد گرامی جناب آقای عسگری ، همکاری همکاران محترم دفتر برنامه ، بودجه و تشکیلات وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری و دانشگاههای وابسته به این وزارت و همراهی تمامی دوستان در انجام این پژوهش تشکر نموده و برای همه آنها آرزوی موفقیت دارم .

تقدیم به :

آنان که به من آموختند

پدر ، مادر ، معلم

چکیده :

نظام بودجه ریزی کشور در مسیر تاریخی و تکاملی خود از دو مرحله گذر کرده و از سال ۱۳۸۱ به مرحله سوم گام نهاده است .

در دوره مشروطه ، الگوی بودجه بندی کشور ، بودجه بندی متداول بود که از سال ۱۳۴۴ به بعد به بودجه برنامه ای تحول یافت .

مبنای تنظیم بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور ، دستورالعمل تدوین آمارهای مالی دولت* (GFS) می باشد که توسط صندوق بین المللی پول تنظیم شده است .

نظام آمارهای مالی دولت در صندوق بین المللی پول ، تقسیم بندی واحدهای نهادی را مبنا قرار داده و بر این اساس بخش دولتی را به عنوان مجموعه ای از واحدهای مقیم کشور تعریف می کند . هدف اصلی این نظام ، تهیه چارچوب جامع مفهومی و حسابداری مناسب برای تحلیل و ارزیابی عملکرد بخش های کلی دولت یا بخش های وسیع تر عمومی در هر کشور است .

پس از اصلاح نظام بودجه ریزی کشور ، به منظور هماهنگی جهت تحقق اهداف این اصلاح نظام ، تمام دستگاههای دولتی از جمله دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ، موظف به رعایت چارچوب های نظام جدید می باشند .

با توجه به تفاوت ماهیت فعالیت موسسات آموزش عالی با سایر دستگاه های دولتی ، در این پژوهش تلاش شد تاثیر اصلاح نظام بودجه ریزی کشور بر چگونگی بودجه بندی دانشگاههای وابسته به وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری ، مورد بررسی قرارگیرد . به این منظور در ابتدا مختصری در مورد بودجه ،

* Government Finance Statistics

نظام‌های بودجه بندی و تاریخچه بودجه ریزی بیان شده است.

برای بدست آوردن اطلاعات مورد نیاز جهت پاسخگویی به سوال های تحقیق، از پرسشنامه مقایسه ای (قبل و بعد) افتراق معنایی استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش شامل کارشناسان بودجه جاری دانشگاهها بوده و تعداد نمونه انتخاب شده ۳۷ می باشد.

پس از کسب نگرش پاسخگویان، با استفاده از "آزمون مک نمار" و "آزمون من ویتنی" که از تکنیک های آماری ناپارامتریک و از روش های مقایسه توزیع دو جامعه آماری است، در مورد سوال های تحقیق بحث شده است.

روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش، از نوع توصیفی و همبستگی دو متغیری است.

نتایج بدست آمده در مورد سوال های پژوهش نشان می دهد:

۱- اصلاح نظام بودجه ریزی کشور بر روشهای نظارتی بودجه دانشگاهها تاثیر مثبت داشته است، هر چند که این تاثیر چندان قابل ملاحظه نمی باشد.

۲- اصلاح نظام بودجه ریزی کشور بر ساختار بودجه بندی دانشگاهها تاثیر چندانی نداشته است.

۳- اصلاح نظام بودجه ریزی کشور بر شفاف سازی درآمدها و هزینه های دانشگاهها تاثیر مثبت داشته و اندکی آن را بهبود بخشیده است.

۴- اصلاح نظام بودجه ریزی کشور بر روش های برآورد درآمدها و هزینه های دانشگاهها تاثیر مثبت داشته است.

از نتایج ارزیابی سوال های مطرح شده می توان نتیجه گرفت که اصلاح نظام بودجه ریزی کشور در سطح بسیار محدودی بر چگونگی بودجه بندی دانشگاهها تاثیر مثبت داشته است. در این راستا نظریاتی که در مورد سوال های پژوهش ابراز شده است، حاکی از بهبود نسبی وضعیت بودجه ریزی دانشگاهها پس از اصلاح نظام بودجه ریزی کشور می باشد.

این گزارش شامل ۵ فصل است. فصل اول در بر گیرنده کلیات تحقیق، فصل دوم مبانی نظری پژوهش، فصل سوم روش شناسی تحقیق، فصل چهارم تجزیه و تحلیل آماری و فصل پنجم نتیجه گیری و پیشنهادها، است.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول - کلیات تحقیق

۲	مقدمه
۴	بیان مساله
۶	ضرورت و اهمیت پژوهش
۷	اهداف پژوهش
۷	سوال های پژوهش
۸	روش تحقیق
۹	جامعه آماری
۹	تعاریف و مفاهیم پایه
۱۰	تعریف عملیاتی متغیرها
۱۱	قلمرو پژوهش
۱۲	پیشینه پژوهش
۲۰	فهرست منابع

فصل دوم - مبانی نظری پژوهش

۲۲	مقدمه
۲۵	بخش اول - بودجه و بودجه ریزی
۲۶	مقدمه
۲۷	تعاریف علمی و قانونی بودجه
۲۹	سیر تکاملی بودجه نویسی
۳۱	اصول بودجه
۳۴	روشهای بودجه ریزی
۳۷	نقشهای بودجه
۳۹	فهرست منابع
۴۰	بخش دوم - تاریخچه بودجه ریزی در جهان و ایران
۴۱	مقدمه
۴۳	تاریخچه بودجه ریزی در جهان
۴۵	بودجه و بودجه نویسی در ایران
۶۱	خلاصه سیر تحول بودجه در ایران
۶۲	فهرست منابع
۶۴	بخش سوم - بررسی کلی ساختار بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور
۶۵	مقدمه
۶۶	مبانی نگرشی نظام آمارهای مالی دولت در صندوق بین المللی پول
۶۷	ویژگی های نظام جدید GFS

- ۶۸..... - ویژگی های طرح اصلاح نظام بودجه ریزی کشور
- ۷۱..... - فهرست منابع
- ۷۲..... - بخش چهارم - فرایند بودجه بندی دانشگاهها
- ۷۳..... - مقدمه
- ۷۳..... - پیشینه بودجه بندی در دانشگاههای ایران
- ۷۹..... - فرایند بودجه بندی دانشگاهها و موسسات آموزش عالی وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری
- از مرحله پیشنهاد تا هزینه نمودن
- ۸۲..... - فرایند بودجه بندی دانشگاههای انگلستان
- ۸۶..... - فهرست منابع

فصل سوم - روش شناسی تحقیق

- ۸۸..... - مقدمه
- ۸۸..... - روش تحقیق
- ۸۹..... - جامعه آماری و تعیین حجم نمونه
- ۹۰..... - ویژگی های پرسشنامه
- ۹۱..... - مقیاس افتراق معنایی
- ۹۲..... - روش تحلیل داده ها
- ۹۵..... - فهرست منابع

فصل چهارم - تجزیه و تحلیل آماری

۹۷	- مقدمه
۹۸	-آمار توصیفی
۱۰۰	تجزیه و تحلیل داده ها

فصل پنجم - نتیجه گیری و پیشنهادها

۱۲۲	- نتیجه گیری
۱۲۵	- پیشنهادها
۱۲۹	فهرست الفبایی منابع

فهرست جداول ، نمودارها و ماتریسها

صفحه	عنوان
۶۱	- جدول (۱-۲) : خلاصه سیر تحول بودجه نویسی در ایران
۹۲	- ماتریس (۱-۳) : ماتریس نمونه مجموعه پاسخها
۹۸	- جدول (۱-۴) : توزیع فراوانی پاسخگویان براساس سابقه کار
۹۸	- نمودار (۱-۴) : توزیع فراوانی پاسخگویان براساس سابقه کار
۹۹	- جدول (۲-۴) : توزیع فراوانی پاسخگویان براساس محل جغرافیایی خدمت
۹۹	- نمودار (۲-۴) : توزیع فراوانی پاسخگویان براساس محل جغرافیایی خدمت
۱۰۰	- ماتریس (۱-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
۱۰۱	- ماتریس (۲-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
۱۰۱	- ماتریس (۳-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
۱۰۲	- ماتریس (۴-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
۱۰۳	- ماتریس (۵-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
۱۰۳	- ماتریس (۶-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
۱۰۴	- ماتریس (۷-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
۱۰۵	- ماتریس (۸-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
۱۰۵	- ماتریس (۹-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
۱۰۶	- ماتریس (۱۰-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
۱۰۷	- جدول (۳-۴) : مقدار عددی آماره آزمون
۱۰۸	- ماتریس (۱۱-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها

عنوان

صفحه

- ۱۰۹ - ماتریس (۱۲-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
- ۱۰۹ - ماتریس (۱۳-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
- ۱۱۰ - ماتریس (۱۴-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
- ۱۱۱ - ماتریس (۱۵-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
- ۱۱۱ - ماتریس (۱۶-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
- ۱۱۲ - جدول (۴-۴) : مقدار عددی آماره آزمون .
- ۱۱۳ - ماتریس (۱۷-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
- ۱۱۴ - ماتریس (۱۸-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
- ۱۱۴ - ماتریس (۱۹-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
- ۱۱۵ - ماتریس (۲۰-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
- ۱۱۶ - ماتریس (۲۱-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
- ۱۱۶ - ماتریس (۲۲-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
- ۱۱۷ - ماتریس (۲۳-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
- ۱۱۸ - ماتریس (۲۴-۴) : ماتریس مجموعه پاسخها
- ۱۱۹ - جدول (۵-۴) : مقدار عددی آماره آزمون .
- ۱۲۰ - جدول (۶-۴) : مقدار عددی آماره آزمون .

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه :

نظام بودجه ریزی یکی از مهمترین نظامهای مالی جامعه است که بدون اصلاح آن امیدی به اصلاح بلند مدت سایر نظامهای اجتماعی نمی رود. این نظام همانند شبکه شریانهای خون رسانی، مجموعه ترتیباتی (نهادهای، آئین نامه ها، روشها و قواعد) است که درآمدهای دولت از طریق آن توزیع می شود.^(۱) هر سازمانی در هر سطحی دارای اهداف مشخص و از قبل تعریف شده ای است و دستیابی به اهداف مورد نظر مستلزم برنامه ریزی صحیح و اجرای آن، توزیع بهینه و مناسب امکانات و منابع و کنترل می باشد.

بودجه و نظام بودجه ریزی به عنوان یکی از ابزارهایی که جهت اجرای برنامه در اختیار مدیران قرار دارد، همانند موتور محرک، امکان به فعلیت رساندن برنامه های مدون و نهایتاً دستیابی به اهداف را فراهم می آورد. برخی از جنبه های بودجه بندی در خصوص نقش و روابطش با فرایند مدیریت بشرح زیر است:

لوتر کیولیک در تقسیم بندی وظایف مدیریت، به برنامه ریزی (Planning)، بودجه بندی (budgeting) و گزارش دهی (reporting) یا کنترل اشاره می کند. ماکس وبر تخصیص منابع را به عنوان یکی از اصول خود مطرح می کند. اتریونی ضمن تاکید بر تخصیص منابع و بودجه بندی می گوید:

”تخصیص منابع باید در راستای تحقق و اجرای برنامه های سازمان انجام پذیرد“.^(۲)

نظام بودجه بندی به عنوان یک ابزار مهم و حساس برای فعالیتهای دولت در جوامع مختلف، مراحل و تحولات زیادی را پشت سر گذاشته و امروزه بصورت یک نظام پیچیده فنی و مالی درآمده است. این نظام در آغاز پیدایش خود به علت محدودیت حوزه فعالیت دولت عمدتاً یک ابزار سیاسی بوده و از دهه سوم قرن حاضر به دنبال توسعه فعالیتهای دولت بخصوص در مسائل اقتصادی، به عنوان ابزار اقتصادی و مالی نیز مورد استفاده قرار گرفت و سرانجام با گسترش فعالیتهای دولت در همه جنبه های زندگی و بزرگتر و

پیچیده تر شدن سازمانهای دولتی و پیشرفت روشهای مدیریت و برنامه ریزی و ظهور تکنولوژی اطلاعات، امروزه نظام بودجه بندی یک سیستم پیچیده ای از طرحها و برنامه هاست و بودجه علاوه بر نقشهای سیاسی و اجتماعی، نقش حساس و مهم برنامه ریزی را نیز عهده دار شده است. (۲۱)

از آنجا که هم اکنون بودجه و نظام بودجه ریزی مهمترین و موثرترین وسیله ای است که می تواند مسؤولان، مجریان و تصمیم گیران را در تمامی بخشها در جهت به فعلیت رساندن برنامه ها و دستیابی به اهداف یاری نماید، شناخت صحیح این ابزار و بکارگیری اصولی و مناسب آن از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

نظام بودجه نویسی در ایران نیز در دورانهای مختلف بر اساس اهداف و انتظاراتی که مطرح بوده، سیر تحولی را سپری کرده است. مبنای تنظیم بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور، ویرایش ژوئیه سال ۲۰۰۱ دستورالعمل آمارهای مالی دولت بوده است. این دستورالعمل از سوی صندوق بین المللی پول و سازمان ملل به عنوان چارچوبی یکسان برای همه کشورها تدوین شده است تا قابلیت قیاس بین کشورها را فراهم نموده و اشکالات موجود در طبقه بندیهای بودجه را مرتفع نماید.

این شیوه بودجه نویسی نسبت به روش تنظیم بودجه در سالهای قبل دارای تغییراتی می باشد و تمامی دستگاههای اجرائی که از بودجه عمومی دولت استفاده می نمایند، ملزم به رعایت چارچوب نظام جدید می باشند.

بررسی تحولات ایجاد شده در اثر این اصلاح ساختار و تاثیر آن بر چگونگی بودجه بندی دستگاههای مشمول، برای ارزیابی میزان دستیابی به اهداف این اصلاح ساختار ضروری می باشد.